

Euroopa Liidu Nõukogu ja nõukogus kokku tulnud liikmesriikide järeldused terrorismi ja vägivaldse äärmusluseni viivale radikaliseerumisele kriminaalõiguslike vahenditega reageerimise tugevdamise kohta

MÄRKIDES, et terrorismi ja vägivaldse äärmusluseni viiv radikaliseerumine tekitab oma mitmemõõtmelisest ja dünaamilisest olemusest tingituna märkimisväärsed ja muutuvaid väljakutseid, mida tuleb käsitleda ka õigusalasel tasandil, eelkõige liikmesriikide poolt, kuid vajaduse korral ka Euroopa tasandil koordineeritud toetuse pakkumisega vastavalt aluslepingutele;

TULETADES MEELDE, et nõukogu võttis 2014. aasta juunis ELi terrorismivastase strateegia^[1] raames vastu radikaliseerumise ja terroristide värbamise vastase muudetud ELi strateegia^[2] ning osutas 2014. aasta detsembris^[3] ja 2015. aasta juunis^[4] tulevaste meetmete prioriteedina selle nähtuse ennetamise ja selle vastu võitlemise tähtsusele;

TULETADES MEELDE, et Euroopa Ülemkogu rõhutas oma 12. veebruari 2015. aasta avalduses^[5] vajadust luua algatusi, mis on seotud rehabiliteerimisega õigusalasest kontekstis, sealhulgas vanglates, et käsitleda terrorismi ja vägivaldse äärmusluseni viivale radikaliseerumisele kaasa aitavaid tegureid;

TUGINEDES justiitsministrite aruteludele, mis käsitlesid tulemuslikku õiguslast reageerimist terrorismi ja vägivaldse äärmusluseni viivale radikaliseerumisele ning mis võeti kokku 29.–30. jaanuari 2015. aasta Riia kohtumise ühisavalduses, ning 13. märtsil 2015 toimunud ministrite lõunasöögil peetud aruteludele ja viimati 19. oktoobril 2015 sellele teemale pühendatud ministrite konverentsi tulemustele;

VÕTTES ARVESSE, et komisjoni teatistes „Terrorismi ja vägivaldse äärmusluseni viiva radikaliseerumise ennetamine: ELi reaktsiooni tõhustamine“,^[6] 2015. aasta aprillis avaldatud Euroopa julgeoleku tegevuskavas^[7] ja nõukogu 2015. aasta juuni järeldustes sisejulgeoleku uuendatud strateegia kohta^[8] peetakse järgnevatel aastatel tegevuse prioriteetideks selliseid konkreetseid küsimusi nagu neutraliseerimine, rehabiliteerimine ja deradikaliseerimine / radikaliseerumisvastane töö;

Euroopa Liidu Nõukogu ja nõukogus kokku tulnud liikmesriigid:

PEAVAD vajalikuks võtta valdkondadeülene ja multidistsiplinaarne lähenemisviis, et tulemuslikult võidelda terrorismi ja vägivaldse äärmusluseni viiva radikaliseerumisega, võttes arvesse kõiki erinevaid aspekte: ennetamine, uurimine, süüdistuse esitamine, süüdimõistmine, rehabiliteerimine ja reintegreerimine;

PEAVAD sel eesmärgil vajalikuks tagada asjakohane koordineerimine ja sünergia kõikide asjaomaste avaliku ja erasektori sidusrühmade, eelkõige prokuröride ja kohtunike vahel, kasutades täielikus kooskõlas õigusriigi põhimõttega ja Euroopa Liidu põhiõiguste hartaga olemasolevaid õigusakte ja poliitikaid,

VÕTTES NÕUETEKOHASELT ARVESSE ohtu avalikule julgeolekule,

ON TEADLIKUD eristamisvajadusest, olenevalt iga kohaliku olukorra tegelikest vajadustest ja konkreetsetest ohtudest, riiklikest õigussüsteemidest ja õigusasutuste korraldusest ning asjaomastest osapooltest ja sidusrühmadest, ning seega vajadusest juhtumipõhise lähenemisviisi järele;

JÄRELDAVAD seega, et allpool esitatud tegevused saaksid toetada kriminaalõiguslikku reageerimist terrorismi ja vägivaldse äärmusluseni viivale radikaliseerumisele, KUTSUVAD kõiki asjaomaseid sidusrühmi TUNGVALT ÜLES rakendama igal võimalikul juhul sobivaid meetmeid ja RÕHUTAVAD kohalike osalejate tähtsat rolli.

1. Kinnipidamisrežiimide struktuur ja korraldus

- liikmesriigid peaksid rakendama terrorismi ja vägivaldse ekstremismi viiva radikaliseerumise ennetamiseks vanglates kaalutletud ja sihipärast poliitikat, mis oleks kohandatud liikmesriikide oludega ja asjaosaliste vajadustega ning mis võiks hõlmata

näiteks järgmisi elemente:

- töötama välja riskihindamisvahendid ja vahendid radikaliseerumise märkide varaseks avastamiseks ning parandama kriminaalõigussüsteemi mitmesuguste lülide vahelist teabevahetust
 - rakendama vanglates piisaval arvul hea ettevalmistusega usuesindajaid ning toetama sotsiaaltöötajaid ja nõustajaid
 - pakkuma kinnipeetavatele võimalusi õppimiseks ja kriitilise mõtlemise oskuste arendamiseks vanglas
 - tagama turvalise vanglateskkonna, milles teostada tulemuslikke rehabilitatsiooni- ja taasintegreerimisprogramme, pöörates tähelepanu lugupidamisele ja suhtlusele vanglatöötajate ja kinnipeetavate vahel
 - sellega seoses jätkama kinnipidamistingimuste parandamiseks tehtavat tööd vastavalt väljatöötatud eeskirjadele ja Euroopa Nõukogus selles vallas käimasolevale tööle;
- sellega seoses peaksid liikmesriigid lähtuma saadud kogemustest, parimatest tavadest ja radikaliseerumiselase teadlikkuse võrgustiku (RAN) ning eelkõige selle vangla ja kriminaalhoolduse töörühma soovitudest, mis esitati viimati 2015. aasta ülevaates „Dealing with radicalisation in the prison and probation context”;
- RAN peaks toimima jätkuvalt sellealaste parimate tavade vahetamise platvormina ning andma sisendi terrorismi ja vägivaldse ekstremismini viiva, eelkõige vanglates toimuva radikaliseerumisega toimetulekut käsitleva Austria, Prantsusmaa ja Saksamaa koostatud 2008. aasta käsiraamatu läbivaatamiseks;
- liikmesriigid peaksid töötama vastavalt vajadusele välja vanglates vabastamiseelselt rakendatavaid deradikaliseerimis-, neutraliseerimis- või rehabiliteerimisprogramme ja vabastamisjärgseid programme taasintegreerumise edendamiseks;
- liikmesriigid peaksid kasutama RANi pädevuskeskust ning vajaduse korral selle pakumist toetada liikmesriike selliste programmide koostamisel.

2. Alternatiivsed või täiendavad meetmed lisaks süüdistuse esitamisele ja/või kinnipidamisele

- liikmesriigid peaksid käsitlema oma kokkupuuteid terroristidest välisvõitlejatega valdkondadevaheliselt ja holistiliselt, sealhulgas jagama vajaduse korral asjakohast teavet õiguskaitseasutuste, julgeolekuteenistuste ja prokuratuuriasutustega ning asjakohasel juhul kohalike omavalitsuste ja sotsiaaltöötajatega; seda võiks teha valdkondadevaheliste asutuste või töömeetodite loomise abil või tagades muul viisil, et juhtumite järelmeetmeid rakendatakse integreeritult;
- liikmesriigid peaksid kasutama täiel määral Euroopa karistusregistrite infosüsteemi (ECRIS) pakutavaid võimalusi ja komisjon peaks esitama ettepaneku ECRISi laiendamiseks kolmandate riikide kodanikele;
- liikmesriigid peaksid kaaluma oma õigusasutuste korralduse raames ja (alaealiste) kriminaalõigussüsteemi paindlikkust kasutades sihipärast ja juhtumipõhist lähenemisviisi, mis tugineks põhjalikule riskihindamisele ja võtaks nõuetekohaselt arvesse julgeoleku ja avaliku turvalisuse küsimusi ning hõlmaks vajaduse korral kõigis menetlusetappides alternatiivseid või täiendavaid meetmeid lisaks vastutusele võtmisele ja/või kinnipidamisele, mis sisaldaksid muu hulgas rehabilitatsiooni kui kriminaalhoolduse või tingimisi vanglakaristuste määramise eeltingimust;
- liikmesriigid peaksid kaaluma võimalust kasutada ja edasi arendada riskihindamisvahendit, mida õigusasutuste töötajad saaksid kasutada eespool nimetatud alternatiivsete või täiendavate meetmete kaalumisel, võttes aluseks individuaalse lähenemisviisi, mis võimaldaks riski regulaarset ümberhindamist, võttes arvesse deradikaliseerumise dünaamilist iseloomu; sellega seoses tuleks kasutada Euroopa Nõukogu ja rahvusvahelise terrorismivastase võitluse keskuse tehtud tööd.

3. Integratsioon, rehabilitatsioon ja taasintegreerimine

- liikmesriigid peaksid tegema pingutusi terrorismi ja vägivaldse ekstremismini viiva radikaliseerumise algpõhjuste käsitlemiseks sihipäraste ennetusmeetmete abil, töötades välja sidusust soodustavaid meetmeid ja programme, sealhulgas hariduse valdkonnas, mis propageerivad põhiõigusi, õigusriiki ja demokraatiat ning soodustavad kaasava, salliva ja pluralistliku ühiskonna kujunemist;
- kohalikud, riiklikud, Euroopa ja rahvusvahelised asutused peaksid koos kodanikuühiskonnaga töötama välja meetodid ja vahendid stereotüüpide murdmiseks ja erinevate sihtrühmadeni jõudva vastupropaganda väljatöötamiseks, kasutades selleks võrgustike ja avalike foorumite loomist;
- sellega seoses peaksid liikmesriigid komisjoni ja asjaomaste ELi asutuste toel eeskätt tegelema interneti kasutamiseiga terrorismiga seotud radikaliseerumise ja värbamise eesmärgil ning vihakõnedeks, mis ohutavad hirmu, levitavad väärarusaamu ning stereotüüpe konkreetsete kogukondade ja rühmade kohta ning ohutavad vägivalda ja vihkamist, arendades selleks, sealhulgas koos internetiteenuse osutajatega, koostööd seoses strateegilise kommunikatsiooni ja vajaduse korral internetisisu käsitlevate märguannete kontrollimise üksustega, näiteks jätkates Europol'i internetisisu käsitlevate märguannete kontrollimise üksuse ja Süüria strateegilise teabe- ja nõustamisüksuse toetamist;
- liikmesriigid peaksid rakendama kohalike olude ja üksikjuhtumitega kohandatud meetmeid, mis võimaldavad rehabilitatsiooni, deradikaliseerimist ja neutraliseerimist nii vanglates kui ka väljaspool neid ning tagasipöördujate ja reisimiskeeluga isikute taasintegreerimist ühiskonda;

- liikmesriigid peaksid kaasama ohvreid ja rehabiliteeritud endisi terroristidest välisvõitlejaid ning samuti sotsiaaltöötajaid, kogukondi ja perekondi;
- liikmesriigid peaksid vahetama omavahel kogemusi ja parimaid tavasid rehabilitatsiooni, deradikaliseerimise ja neutraliseerimise kohta vanglates ja väljaspool vanglaid;
- liikmesriigid peaksid kasutama RANi pädevuskeskuse ekspertteadmisi ning vajaduse korral selle pakkumist toetada liikmesriike selliste programmide koostamisel.

4. Koolitus

- liikmesriigid peaksid tagama vahendid, et pakkuda asjakohast koolitust kõigile osalistele (vanglatöötajad, kriminaalhooldusametnikud, õigusasutuste töötajad jne), kes on seotud radikaliseerunud vägivaldsete äärmuslaste või radikaliseeruda võivate isikutega tegelemisega, tehes seda järjepidevalt ja mitmeid valdkondi hõlmaval viisil ning kasutades kättesaadavat ELi ja rahvusvahelist toetust;
- Euroopa õiguslase koolituse võrgustik ja Euroopa Politseikolledž (CEPOL) peaksid Eurojusti, RANi pädevuskeskuse ning vajaduse korral Euroopa Kriminaalhoolduse Organisatsiooni (CEP) ja EuroPrisi ekspertteadmisi kasutades toetama liikmesriike erinevate koolituste andmisel (traditsioonilised kursused, veebikursused, personali vahetus jm) kõigile kriminaalõigussüsteemi osalistele, kes puutuvad kokku terrorismiga; sellega seoses tuleks erilist tähelepanu pöörata riskihindamismetoodikale ja rehabilitatsiooniprogrammide väljatöötamisele, kinnipidamise alternatiivide kasutamisele ja sarnaste koolitusvõimaluste pakkumisele muudele kui õigusasutuste töötajatele, kes on seotud radikaliseerunud isikutega tegelemisega.

5. Arengusuundade jälgimisest ja tavade jagamisest õppimine

- Eurojust peaks oma terroriaktide eest süüdimõistmist käsitlevat ülevaadet kasutades jätkama suundumuste ja arengute jälgimist kohaldatavas õigusraamistikus ja liikmesriikide asjakohases kohtupraktikas seoses terrorismi ja vägivaldse radikaliseerumisega, sealhulgas süüdistuse esitamise ja kinnipidamise alternatiivide kasutamist, ning panustama seega kriminaalpoliitika edasiarendamisse terroristidest välisvõitlejate küsimuses;
- Eurojust, RAN (oma töörühmade ja pädevuskeskuse kaudu), Euroopa õiguslase koolituse võrgustik ning vajaduse korral Europol, samuti Euroopa Kriminaalhoolduse Organisatsioon ja EuroPris peaksid soodustama riikide olemasolevate tavade ja nendest saadud kogemuste jagamist, kasutades samuti tööd, mida on tehtud teistes asjakohastes organites (eelkõige UNICRIs^[9] ja GCTFs^[10]) seoses terrorismi ja vägivaldse äärmusluseni viivale radikaliseerumisele kriminaalõigusliku reageerimisega, eelkõige punktides 1–4 käsitletud küsimustes:
 - kinnipidamisasutuste struktuur ja korraldus
 - riskihindamisvahendid, mida kohtunikud, prokurörid ja vanglatöötajad saaksid kasutada, hindamaks terroristidest välisvõitlejate ja tagasipöördunud välisvõitlejate kujutatava ohu taset
 - nn profileerimissüsteemid, mille eesmärk on hinnata kõige sobivamat tegevusviisi iga üksikjuhtumi puhul
 - alternatiivsed või täiendavad meetmed lisaks süüdistuse esitamisele ja/või kinnipidamisele ning eelkõige rehabilitatsiooniprogrammid nii vanglates kui ka väljaspool vanglaid
 - asjaomaste seotud osaliste vaheline koostöö nii õigusasutuste kontekstis kui ka väljaspool seda, sealhulgas koolitus
 - kriminaalpoliitika seoses terroristidest välisvõitlejatega
 - interneti ja sotsiaalplatvormide kasutamine.

6. Rahastamine

- komisjon peaks toetama eespool nimetatud tegevusi ELi rahastamise kaudu, mis on suunatud erinevate seotud sidusrühmade koolitusprogrammidele ja konkreetsetele projektidele, kooskõlas asjaomaste rahastamisprogrammide eeskirjadega;
- komisjon peaks tegema liikmesriikidele kättesaadavaks rahalised vahendid, et nad saaksid välja töötada deradikaliseerimis-/rehabiliteerimisprogrammid nii vanglates kui ka kriminaalmenetluses kasutamiseks, eelkõige võttes prioriteedina üle liikmesriikides kasutusel olevad parimad tavad, ning ta peaks toetama selliste programmide loomist RANi pädevuskeskuse poolt;
- liikmesriigid peaksid ellu viima konkreetseid projekte, mille eesmärk on rassismi ja ksenofoobiat käsitlevate õigusaktide parem rakendamine, sealhulgas kohtunike, prokuröride ja politseitöötajate koolitamise teel; komisjon teeb sellel otstarbel kättesaadavaks sihipärased rahastamisvahendid;
- liikmesriigid peaksid toetama kodanikuühiskonna organisatsioone sallivuse edendamisel ning vihakuritegude ja vihakõne vastu võitlemisel, sealhulgas veebis vastupropaganda väljaarendamise teel; komisjon annab nendesse jõupingutustesse oma panuse;
- komisjon peaks Euroopa Sotsiaalfondi kaudu soodustama sotsiaalse integratsiooni poliitikate rakendamist;
- liikmesriigid peaksid julgustama erinevaid selle valdkonnaga seotud sidusrühmi, sealhulgas kriminaalõigussüsteemi osalisi, kohalikke ametiasutusi ja kodanikuühiskonda kasutama täielikult kättesaadavaid rahastamisvahendeid;

- eespool kirjeldatud meetmeid tuleks võtta mitmeaastases finantsraamistikus sätestatud rahaliste vahendite piires ning need küsimused tuleks lisada kõnealuse raamistiku vahehindamisse.

7. Välismõõde

- EL peaks edendama terrorismi ja vägivaldse äärmusluseni viivale radikaliseerumisele kriminaalõiguslikku reageerimist rahvusvahelisel tasandil ja aitama sellega seoses kolmandaid partnereid, võttes nõuetekohaselt arvesse kohalikke olusid ning julgeoleku ja avaliku turvalisuse küsimusi;

KUTSUVAD eesistujariiki, komisjoni ja ELi terrorismivastase võitluse koordinaatorit ÜLES andma vajaduse korral nõukogule aru nende järelduste rakendamisel tehtud edusammudest.

[1] 14469/4/05

[2] 9956/14

[3] 16526/14

[4] 9951/15

[5] SN 10/15

[6] 5451/14

[7] 8293/15

[8] 9798/15

[9] ÜRO Regioonidevaheline Kuritegevuse ja Õigusküsimuste Uurimise Instituut

[10] Ülemaailmne terrorismivastase võitluse foorum

Press office - General Secretariat of the Council of the EU

Rue de la Loi 175 - B-1048 BRUSSELS - Tel.: +32 (0)2 281 6319

press@consilium.europa.eu - www.consilium.europa.eu/press